

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА**

МАРУШКА МАГДАЛИНА МИХАЙЛІВНА

УДК 37.01:793.3(091)(477.83/.86) «1919/1939» (043.5)

**РОЗВИТОК ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ У ГАЛИЧИНІ(1919–
1939 рр.)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дрогобич – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
КВАС Олена Валеріївна,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
завідувач кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ЗАВГОРОДНЯ Тетяна Костянтинівна,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
професор кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика;

кандидат педагогічних наук, доцент
МИХАЦЬ Роман Миколайович,
Дрогобицький державний педагогічний
університету імені Івана Франка,
доцент кафедри народних музичних інструментів
та вокалу.

Захист відбудеться 11 травня 2021 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 36.053.01 у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка за адресою: 82100, м. Дрогобич, вул. Івана Франка, 24, 2-ий поверх, к. 20.

З дисертацією можна ознайомитися на сайті <http://dspu.edu.ua/science/spec-rady/general-pedagogics/dissertations> та в бібліотеці Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка за адресою 82100, м. Дрогобич, вул. Лесі Українки, 2.

Автореферат розісланий 9 квітня 2021 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

М. Д. Галів

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток демократичних процесів в Україні, посилення глобалізації, вплив інформаційних технологій вимагають докорінного реформування системи національної освіти. Визначенню оптимальних шляхів розв'язання проблем освітньої діяльності сприятиме ретельне вивчення національних надбань, урахування і використання багатого досвіду минулого в процесі модернізації вітчизняної педагогічної науки і освіти. Для успішного розв'язання стратегічних завдань освіти, педагогіки та виховання доцільно ретельніше вивчати взаємовпливи європейської та вітчизняної педагогічної думки з метою їх творчого урахування і практичного застосування.

Історія педагогіки, яка поєднує традиції виховання у таких вимірах, як розвиток освітніх центрів, формування її окремих ланок, аналіз форм, методів, принципів та змісту навчання, їх генетично-історичний розвиток чи занепад. Культурно-мистецькі традиції України сьогодні залишаються об'єктом уваги науковців. Адже одним із основних компонентів у системі професійної підготовки учителя-хореографа є принцип взаємозв'язку загальної та професійної освіти майбутніх фахівців на основі історичного досвіду. Успішне реформування галузі національної хореографічної освіти пов'язане з вивченням досягнень видатних педагогів-хореографів у контексті їхньої освітньої, культурно-просвітницької, наукової діяльності.

Відомо, що період 1919–1939 рр. в українській освіті і педагогічній думці позначений пошуками нового змісту, методів, форм і засобів навчання та освіти. Педагоги-хореографи Галичини широко використовували багатий досвід європейських країн у галузі теорії та практики навчання, зберігаючи національні виховні традиції. На розвиток хореографічної освіти Галичини впливали загальноісторичні чинники та суспільно-історичні реалії (перебування регіону у складі Польщі), тому її формальні та змістові аспекти конструювалися у взаємодії українських, польських й загалом європейських традицій.

Відтак необхідність дослідження визначається потребою обґрунтування та осмислення актуальних теоретичних та практичних, інституційних і персоналістських чинників розвитку й становлення хореографічної освіти Галичини міжвоєнного періоду ХХ ст.

До проблеми вивчення історії розвитку хореографічної освіти, її виховного впливу зверталися мистецтвознавці, культурологи, літературознавці, історики, педагоги як довоєнної, радянської доби, так і сучасності. Серед дослідників українського хореографічного мистецтва, зокрема в Галичині, слід назвати В. Авраменка, Д. Антоновича, О. Бариліак, Б. Грінченка, М. Драгоманова, В. Верховинця, О. Заклинську, С. Пепловського, Р. Пилипчука, О. Рудницьку, І. Стешенка, О. Суховерську, І. Франка, С. Чарнецького, Д. Чижевського та ін. У їхніх працях головна увага приділялася становленню й розвитку українського національного танцю в Україні на різних історичних етапах, його просвітницькій та націєтворчій ролі.

Зауважимо, що в минулі роки вітчизняні вчені О. Вишневський, Г. Білавич, М. Галів, Д. Герцюк, Т. Завгородня, С. Івах, В. Кемінь, Л. Кобилянська, І. Курляк,

С. Лаба, Р. Михаць, З. Нагачевська, В. Омельчук, Д. Пенішкевич, М. Подоляк, Г. Розлуцька, О. Поясик, Н. Сабат, З. Саф'янюк, А. Синявська, В. Стинська, І. Стражнікова, Б. Ступарик, Г. Субтельна, Л. Тимчук, І. Цепенда, М. Чепіль, О. Яцина та ін. розглядали окремі аспекти теоретичної спадщини щодо становлення національної школи в Галичині. Однак цілісної системної оцінки розвитку теорії і практики хореографічної освіти в Галичині немає до сьогодні.

Історично-стильовий розвиток хореографічного мистецтва цього часу пов'язаний з працями М. Вігман, А. Дункан, Е. Жака-Далькроза, М. Загайкевич, Р. Лабана, В. Пасютинської; становлення української народно-сценічної хореографії відбувалося за підтримки Г. Боримської, М. Загайкевич, В. Купленника, Ю. Станішевського; розвиток техніки українського народного танцю став предметом досліджень В. Авраменка, К. Василенка, В. Верховинця, Р. Гарасимчук, А. Гуменюка.

Висвітленню окремих питань теорії та історії хореографічної освіти в Україні присвячені роботи Н. Білаш, Т. Благової, Л. Бондаренко, К. Василенка, Н. Горбатової, Ю. Громова, А. Гуменюка, С. Забрєдовського, А. Нагачевського, Т. Павлюк, В. Пастух, Н. Соколової, О. Хендрик та інших дослідників.

Аналіз літератури засвідчує, що особливості розвитку хореографічної освіти в Галичині 1919–1939 рр. у сучасних наукових працях висвітлені фрагментарно. З огляду на актуальність і недостатнє наукове дослідження згаданих аспектів обрано тему дисертаційного дослідження «**Розвиток хореографічної освіти у Галичині (1919–1939 рр.)**».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано згідно з планом науково-дослідницької роботи кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка як складова комплексної наукової проблеми «Формування цінностей особистості в європейському освітньому просторі: теорія та практика» (номер державної реєстрації 0113U001233).

Тему дисертаційної роботи затверджено на засіданні вченої ради Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 3 від 26.02.2015 р.) й узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 4 від 26.05.2015 р.).

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі розвитку теорії і практики хореографічної освіти в Галичині 1919–1939 рр.

Завдання дослідження:

1. Висвітлити методологічні підходи та розкрити категоріально-поняттєве поле дослідження .
2. Охарактеризувати історіографію проблеми та джерельну базу дослідження.
3. Визначити суспільно-політичні, соціально-культурні передумови розвитку теорії і практики хореографічної освіти в Галичині.
4. Проаналізувати особливості організації хореографічного навчання і виховання в Галичині досліджуваного періоду.

5. Здійснити актуалізацію виховних засад хореографічної освіти міжвоєнної Галичини в сучасну освітньо-виховну практику.

Об'єкт дослідження – хореографічна освіта Галичини.

Предмет дослідження – теорія і практика хореографічної освіти Галичини (1919–1939 рр.).

Хронологічні та територіальні межі дослідження. Територіально дослідження охоплює терени Львівського, Станіславівського та Тернопільського воєводств. Хронологічні межі – період від дати приєднання Галичини до складу Польщі (Друга Річ Посполита) (1919 р.) і до початку Другої світової війни (вересень 1939 р.), яка спричинила суспільно-політичні зміни у Європі.

Методологічну основу дослідження становлять гносеологічні положення про зв'язок, взаємозумовленість, цілісність явищ і неперервність процесів у системі розвитку суспільства, мистецтва, культуротворчої діяльності людини; принципи науковості, історизму, об'єктивності, системного підходу до вивчення історико-педагогічних явищ; аксіологічний підхід, що сприяв виявленню ціннісно-змістовних орієнтирів у творчості хореографів Галичини; феноменологічний підхід для з'ясування особливого та загального в педагогічній і просвітницькій діяльності хореографів Галичини; культурологічні та мистецтвознавчі підходи до розуміння специфіки хореографічного мистецтва; біографічний підхід для аналізу творчої спадщини та освітньої діяльності хореографів у соціокультурному контексті; герменевтичний підхід для осмислення, тлумачення й інтерпретації історико-педагогічних джерел; синергетичний підхід та для концептуального осмислення хореографічної освіти у Галичині міжвоєнного періоду як самоорганізованої, поліфункціональної й багатоаспектної системи, що містила як упорядковані, так і хаотичні, біфуркаційні сегменти.

Багатогранність проблеми дисертаційної роботи й опертя на вищеназвані методологічні підходи зумовили необхідність використання широкого спектру **методів дослідження**, з-поміж яких: *пошуково-бібліографічний* – для виявлення і систематизації історіографічних праць і джерельних матеріалів; *теоретичний аналіз і синтез* – для ознайомлення з педагогічною, мистецтвознавчою, історичною, культурологічною літературою, а також напрацювань у галузі історико-педагогічного знання; *системно-історичний аналіз* – для комплексної характеристики хореографічної освіти як цілісного соціокультурного явища та виявлення соціокультурних й історичних передумов становлення просвітницько-виховних тенденцій хореографічної освіти; *історико-географічний* – для визначення територіальних особливостей поширення напрямів хореографічних освіти; *просопографічний* – для аналізу творчої спадщини та освітньої діяльності хореографів у соціокультурному контексті; *структурно-педагогічний* – для виокремлення і вивчення окремих компонентів педагогічного процесу – освітнього середовища, результатів праці тощо; *методи реконструкції та конструювання* – для відтворення і наративного реконструювання галицьких шкіл, курсів танців у досліджуваній період; *індуктивний* – для побудови логічних висновків щодо побутування педагогічного дискурсу в хореографічному мистецтві; *історико-порівняльний*, що дав можливість здійснити порівняльний

аналіз явищ, фактів, поглядів на досліджувану проблематику з реаліями сьогодення; *систематизації й узагальнення* матеріалів дослідження – для формулювання об'єктивних висновків та рекомендацій; *історико-генетичний метод* – для виокремлення особливостей розвитку хореографічного процесу у вимірі освітньо-педагогічних викликів досліджуваного періоду.

З метою розв'язання окреслених завдань застосовано також комплекс *науково-історичних* методів дослідження: джерелознавчий, історіографічний, критики культурологічних, педагогічних джерел для систематизації й узагальнення ідей, відтворення кількісних і якісних показників педагогічної діяльності хореографів Галичини 1919–1939 рр., архівних документів, матеріалів періодичних видань про розвиток хореографічної культури та освіти в Галичині міжвоєнного періоду.

Теоретичну основу дослідження становлять:

– положення, що ґрунтуються на філософії освіти та мистецтвознавстві (В. Андрущенко, І. Бойко, І. Зязюн, В. Кремень, Л. Корній, В. Лутай, В. Скотний та ін.);

– історико-педагогічні праці, що висвітлюють: становлення просвітницько-освітніх і виховних тенденцій у педагогіці та мистецтві крізь призму діяльності культурно-освітніх товариств (І. Авескулова, Я. Грицак, Є. Коваленко, Ж. Ковба, Н. Побірченко, Б. Савчук, М. Чепіль та ін.); розвиток освіти й виховання у Галичині (С. Андрусів, О. Вишневський, С. Волинець, І. Герасимович, Д. Герцюк, Я. Гриневич, Т. Завгородня, О. Квас, М. Пантюк та ін.); історію розвитку української педагогіки та педагогіки мистецтва (А. Вихрущ, В. Кемінь, Н. Миропольська, О. Рудницька та ін.);

– основні положення та концептуальні засади історії становлення хореографічної освіти (Т. Благова., Н. Горбатова, Н. Соколова, О. Хендрик); теорії танцю (В. Верховинець, А. Вільчківська, О. Гургула-Щуратова, А. Дункан, Е. Жак Далькроз, К. Лєснікова, Н. Марусик, М. Нижанківська, Г. Ніколаї, Л. Пернепесова, О. Пинда, М. Погребняк, Л. Хоцяновська, А. Чепалов, О. Шабаліна, М. Шкарабан); розвитку хореографічної культури, мистецьких процесів у Галичині (Р. Варнава, Л. Вишотравка, Д. Воробкало, Л. Косаковська, Р. Лаврентій, М. Пастернакова, В. Пастух, Б. Мамонтович-Лоек).

Джерельну базу дослідження складають документи, що зберігаються у фондах *архівних установ*: Центрального державного історичного архіву України у Львові (Ф. 179 – Кураторія Львівського шкільного округу, Ф. 206 – Українське педагогічне товариство «Рідна школа», Ф. 348 – Товариство «Просвіта»); Державного архіву Львівської області (Ф. 1 – Львівське воєводське управління, Ф. 110 – Суспільно-політичний відділ. Підвідділ у справах товариств та союзів); Державного архіву Тернопільської області (Ф. 3 – Тернопільське повітове староство, Тернопільське воєводство, Ф. 231 – Тернопільське воєводське управління);

– періодичні видання (газети, журнали) за 1919–1939 рр., що зберігаються у фондах Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника;

– праці вітчизняних педагогів, мистецтвознавців, матеріали історико-педагогічних досліджень (автореферати, дисертації, монографії), довідково-бібліографічна література.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягають у тому, що *вперше* у вітчизняній педагогічній науці цілісно і системно *здійснено комплексний аналіз* становлення та розвитку хореографічної освіти Галичини у 1919–1939 рр., а саме: досліджено й класифіковано історіографію проблеми і джерельну базу роботи, визначено найбільш оптимальні методологічні підходи до розв’язання проблеми; *проаналізовано* тенденції розвитку педагогічних ідей і досвіду діяльності хореографів Галичини 1919–1939 рр.; *виявлено* особливості діяльності шкіл товариських танців в Галичині зазначеного періоду; *визначено* внесок хореографів Галичини у розвиток вітчизняної педагогічної думки досліджуваного періоду; *з’ясовано й узагальнено сутність і зміст* принципів навчання та виховання, що реалізовувалося у кількох напрямках – модерному танці, українському національному танці та товариських танцях; *проаналізовано* низку архівних документів, пов’язаних з проблемою розвитку хореографічної освіти в Галичині 1919–1939 рр. (архівні документи ДАЛО: Фонд 110, опис 4, справа № 648; Фонд 1, опис 54, справа № 2028; Фонд 1, опис 54, справа № 7035 та ін.; архівні документи ЦДА у Львові Фонд 179, опис 4, справа № 2606).

Уточнено наукові дефініції таких понять, як «сценічно-хореографічна культура», «хореографічне виховання», «хореографічна освіта», «культурно-освітнє життя», «танцювальна школа»; *з’ясовано* внесок вітчизняних науковців у розвиток теорії та практики хореографічної освіти Галичини.

Подальшого розвитку набули українська історіографія історії освіти й педагогічної думки, педагогічна персонологія, історико-педагогічне джерелознавство в контексті висвітлення творчої діяльності галицьких педагогів, танцюристів, які сприяли розвитку хореографічної освіти в Галичині.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що основні положення та фактичний матеріал можуть бути використані у розробці, оновленні освітніх програм для підготовки фахівців спеціальності 024 «Хореографія» і 013 «Початкова освіта»; при підготовці навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін «Хореографічне мистецтво з методикою навчання», «Теорія і методика фізичного виховання та валеологічної освіти (дошкільна освіта)», «Педагогічна творчість», тощо; підвищення кваліфікації вчителів початкових класів та керівників хореографічних гуртків у Центрах післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки тощо. Матеріали дисертаційного дослідження використано при укладенні навчально-методичного посібника «Теорія і методика класичного танцю. Частина 1» (2017). Результати дисертаційного дослідження можуть бути також використані науковцями й педагогами у процесі написання праць з історії педагогіки, мистецтвознавства, історії української культури та ін.; при створенні довідково-енциклопедичних видань і педагогічних антологій; при написанні підручників, посібників, навчально-методичної літератури для закладів вищої та середньої освіти.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 39 від 18.01.2021 р., акт № 139 від 11.02.2021 р.), Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (акт № 146/01-14 від 20.01.2021 р.), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (акт

№ 01-23/47 від 03.02.2021 р.), Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка № 771-Н від 17.02.2021 р.), ліцею № 1 імені Івана Франка Дрогобицької міської ради Львівської області (довідка № 01-23/50 від 22.02.2021 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі представлені в дисертації наукові результати одержані автором самостійно. У працях, опублікованих у співавторстві, здобувачеві належить: дослідження специфіки педагогічного потенціалу сучасного танцювального мистецтва [2], опис прикладних аспектів класичного танцю [13].

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення і практичні результати проведеного дослідження, представлені науковими доповідями, обговорювалися на засіданнях кафедр культурології та мистецької освіти, а також загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, отримали позитивні відгуки на науково-практичних конференціях, семінарах, тренінгах різного рівня, зокрема, *міжнародних*: I міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи» (21–22 листопада 2013 р., Дрогобич); III міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи» (26–27 березня 2015 р., Дрогобич); I міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті» (19–20 листопада 2015 р., Ченстохова – Ужгород – Дрогобич); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна початкова освіта: проблеми, теорія та практика» (28–29 вересня 2017 р., Дрогобич); Міжнародній науково-практичній онлайн конференції, організованій для наукових працівників, дослідників з пострадянських та постюгославських країн (30–31 липня 2019 р., Варшава.); Міжнародній науково-практичній конференції «Модернізація педагогічної освіти як основа інтенсифікації професійної та світоглядно-методологічної підготовки вчителя сучасної початкової школи» (17–18 жовтня 2019 р., Дрогобич); *всеукраїнських*: VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Етнос. Культура. Нація» (18–19 жовтня 2012 р., Дрогобич).

Матеріали дослідження також розглядалися на міжкафедральному науковому семінарі з педагогічних спеціальностей Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 109 від 22.06.2020 р.).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження оприлюднено у 13 публікаціях, із них: 6 – статті у наукових фахових виданнях України, 3 – статті апробаційного характеру 1 – у закордонному виданні, 2 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, 1 навчально-методичний посібник.

Структура дисертації. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, переліку використаних джерел (384 найменування, з них – 56 архівні справи) та 50 додатків на 53 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 268 сторінок, основний зміст викладено на 176 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет, методологічну та теоретичну основу; розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення; подано відомості про апробацію і впровадження одержаних результатів, особистий внесок здобувача у спільних публікаціях; вказано обсяг і структуру дисертаційної роботи.

У першому розділі дисертації – **«Розвиток хореографічної освіти у Галичині як історико-педагогічна проблема»** – представлено результати вивчення проблеми в українській історіографії і визначено рівень її наукового осмислення, проведено аналіз джерельної бази дослідження та розкрито напрями і структуру хореографічної освіти Галичини в 1919–1939 рр.

Ключовою концептуальною засадою дисертаційної роботи є міждисциплінарність, яка передбачає осмислення обраної теми на перетині двох наук – історії педагогіки і мистецтвознавства, на засадах інтерпретації основних науково-методологічних підходів (синергетичного, феноменологічного, аксіологічного), що дало змогу адекватно дефініціювати комплекс досліджуваних процесів і явищ.

Важливе науково-теоретичне підґрунтя для розуміння розвитку хореографічної освіти Галичини у досліджуваному контексті становлять напрацювання вчених у різних галузях наукових знань: історико-педагогічних працях, що висвітлюють: становлення просвітницько-освітніх і виховних тенденцій у педагогіці та мистецтві крізь призму діяльності культурно-освітніх товариств (І. Авескулова, Я. Грицак, Є. Коваленко, Ж. Ковба, Н. Побірченко, Б. Савчук, М. Чепіль та ін.); розвиток освіти й виховання у Галичині (С. Андрусів, О. Вишневський, С. Волинець, І. Герасимович, Д. Герцюк, Я. Гриневич, Т. Завгородня, О. Квас, М. Пантюк та ін.); історію розвитку української педагогіки та педагогіки мистецтва (А. Вихрущ, В. Кемінь, Н. Миропольська, О. Рудницька та ін.); основні положення та концептуальні засади історії становлення хореографічної освіти (Т. Благова, Н. Горбатова, Н. Соколова, О. Хендрик); теорію танцю (В. Верховинець, А. Вільчковська, О. Гургула-Щуратова, А. Дункан, Е. Жак-Далькрос, К. Леснікова, Н. Марусик, М. Нижанківська, Г. Ніколаї, Л. Пернепесова, О. Пинда, М. Погребняк, Л. Хоцяновська, А. Чепалов, О. Шабаліна, М. Шкарабан); розвиток хореографічної культури, мистецьких процесів на теренах Галичини (Р. Варнава, Л. Вишотравка, Д. Воробкало, Л. Косаковська, Р. Лаврентій, М. Пастернак, В. Пастух, Б. Мамонтович-Лоектаін). Доведено, що історія педагогіки та мистецтвознавство мають значний потенціал для об'єднання свого науково-пізнавального ресурсу. Застосування міждисциплінарного підходу сприяє стиранню кордонів між історико-педагогічною наукою і мистецтвознавством для досягнення якісно нового розуміння предмета дослідження, творчого акумулювання теорії, концептів, методів цих галузей знань для всебічного вивчення педагогічних ідей та творчих надбань хореографів Галичини 1919–1939 рр.

Зазначено, що історіографія окресленої проблеми формувалася у трьох напрямках: теоретико-методологічні праці та студії про розвиток освітньо-педагогічного і хореографічних процесів у Галичині означеного періоду

(Д. Герцюк, Т. Завгородня, І. Комар, С. Івах, З. Нагачевська, М. Чепіль, В. Городиська та ін.); історіографічні праці, у яких розкрито історію виникнення та становлення хореографічного мистецтва, фольклорно-етнографічних традицій та хореографічної культури різних регіонів України, становлення і розвиток хореографічної освіти України в різні періоди історичного розвитку (В. Пастух, Н. Горбатова, О. Бігус, О. Самоляк, О. Лиманська, Т. Благова та ін.); фундаментальні дослідження, у яких обґрунтовано основи теорії вітчизняного народного танцювального мистецтва, закладено підвалини для наукового дослідження народної й модерної хореографії, методології танцювального мистецтва (Г. Боримська, М. Загайкевич, В. Купленник, О. Нога, Ю. Станішевський та ін.).

Дослідження ґрунтується на аналізі джерел різних за типом та видом, авторством і походженням, які містять інформацію про хореографічну культуру та освіту Галичини досліджуваного періоду.

Джерельна база дисертаційного дослідження охоплює опубліковані та неопубліковані документи, які зберігаються в архівних фондах, наукових виданнях, періодичних друках тощо.

При написанні роботи було опрацьовано фонди Державного архіву Львівської області. Це:

- матеріали Львівського воєводського управління (Ф. 1) – прохання осіб про видачу ліцензій та дозволів на відкриття шкіл танців, справи про видачу ліцензій на відкриття приватних шкіл та курсів танців, справи про видачу дозволів на ведення науки танцю, листування з повітовими староствами про видачу дозволів на відкриття шкіл танців, листування з поліцейськими закладами з питання видачі дозволів особам на відкриття танцювальних курсів, справи про реєстрацію діяльності професійного союзу артистів балету та вчителів шкіл танців у Львові;

- матеріали підвідділу у справах товариств суспільно-політичного відділу Львівського воєводського управління (Ф. 110) – справи про видачу ліцензій власникам шкіл танців, списки осіб, справи про діяльність спілки вчителів танців у Львові (списки членів, статuti, протоколи зібрань).

У Центральному державному історичному архіві у Львівській області інформативними для нашого дослідження виявилися матеріали Кураторії Львівського шкільного округу (Ф. 179) – листування з жителькою м. Львів Г. Іратовою про надання дозволу на організацію курсів танцю в середніх та професійних школах м. Львів; матеріали Українського педагогічного товариства «Рідна школа» (Ф. 206) – матеріали до ведення курсів українських національних танців (опис виконання танців).

Інформацію про школи танців у Тернопільському воєводстві досліджуваного періоду надають документи, що містяться у двох фондах Державного архіву Тернопільської області:

- Тернопільське повітове староство, м. Тернопіль (Ф. 3) – листування повітового староства з воєводським управлінням про видачу дозволів на відкриття школи танців;

- Тернопільське воєводське управління, м. Тернопіль (Ф. 231) – заяви та особисті документи окремих осіб, представлені для отримання дозволу на

відкриття шкіл танців на території Тернопільського воєводства; листування з Міністерством внутрішніх справ, з повітовими старостами з приводу видачі дозволів; дозволи воєводського управління на відкриття шкіл танців, улаштування танцювальних курсів на території Тернопільського воєводства.

Дослідження стало можливим завдяки зацікавленості діяльністю танцювальних шкіл, мистецькими подіями з боку преси міжвоєнного періоду, на сторінках якої вміщено багато інформації з цього питання. Опрацьовано такі львівські газети і журнали за 1919–1939 рр.: щоденна газета «Діло», двотижневик «Жінка», двотижневик «Назустріч», журнал для плекання домашньої культури «Нова хата», ілюстрований політично-господарський часопис «Новий час», місячник освіти, виховання, культури «Просвіта», ілюстрований часопис для всіх «Рідна школа», щоденна газета «Громадський вісник», місячник театру і сцени «Театральне мистецтво», місячник, присвячений вихованню дітей дошкільного віку в родині та дошкіллях і питанням суспільної опіки, «Українське дошкілля», журнал «Життя і знання», річник Органу Українського Сокільства «Соکیلські вісти».

Проблеми сценічного танцю, різні форми мистецького навчання займали місце у щоденних та щотижневих виданнях. Зокрема, нам вдалося віднайти докладні описи хореографічних постановок, гастрольних виступів європейських танцюристів, рецензії на звітні концерти танцювальних студій і шкіл, численні статті та замітки, присвячені аналізу проблем розвитку танцю як окремого виду мистецтва, навчання танців. Завдяки цьому тогочасна періодика виступила багатим джерелом інформації стосовно предмета дослідження.

На основі всебічного аналізу теоретичної та джерельної бази дослідження доведено, що система хореографічної освіти Галичини у період 1919–1939 рр. – це мережа інституцій (спеціалізовані заклади, культурно-просвітницькі товариства, молодіжні організації), що реалізували навчальну та виховну мету засобами хореографічного мистецтва. Зміст, методи і форми хореографічної освіти зумовлювалися тогочасними тенденціями розвитку європейської танцювальної культури, залежали від соціально-історичних факторів та національної культурної специфіки, визначались роллю хореографічного мистецтва і місцем танцю в культурному житті галицького суспільства.

Доведено, що детермінований різними чинниками соціокультурного та суспільно-політичного порядку процес становлення хореографічної освіти у Галичині 1919–1939 рр. є складним, багатоаспектним явищем, що становить окрему яскраву сторінку в історії української педагогіки. Завдяки інтеграції потужного потенціалу європейських та вітчизняних хореографів розглядаємо його як унікальний продуктивний складник розвитку національної педагогічної думки України.

У другому розділі – **«Реалізація ідей хореографічної освіти у Галичині (1919–1939 рр.)»** – проаналізовано змісті форми навчання хореографії у спеціальних, загальноосвітніх навчальних закладах, визначено роль культурно-просвітницьких товариств, молодіжних організацій у хореографічному вихованні.

З'ясовано, що розвиток хореографічної освіти Галичини міжвоєнного періоду відбувався у контексті динамічної епохи ХХ ст. та тогочасної модерної хореографічної культури. Дослідження показало, що впродовж 20–30-х рр. ХХ ст.

у Галичині в напрямі модерної хореографії працювали приватні школи танцю, а навчання ритмопластики, хореографії відбувалося у музичних навчальних установах, освітніх закладах Українського педагогічного товариства «Рідна Школа».

Встановлено, що першою школою ритмопластики в Галичині була школа О. Суховерської (Федів), відкрита 1930 р. у Львові, у складі трьох курсів: дитячого, для дорослих та класу «гігієнічної руханки для пань». Школа ритмопластичного танцю О. Суховерської – це унікальний синтез евритмії та «дунканізму». Її спеціальністю були ритмічні хороводи авторського укладу на підставі прочитання музики М. Вербицького, О. Нижанківського та ін., поезії Лесі Українки (танці у постановці драми-феєрії «Лісова пісня» тощо). Враховуючи регіональні особливості, ритмічні танці для учнів РШ О. Суховерська ставила під народну музику та вносила у постановки український національний колорит.

Аналіз періодичних видань 1919–1939 рр. засвідчив, що в ділянці ритмопластичного танцю в Галичині міжвоєнного періоду також працювали вчителі «Рідної школи» М. Пастернак та О. Федак-Дрогомирецька. На курсах, а згодом і у своїй школі, О. Федак-Дрогомирецька дотримувалася далькрозівської концепції. Вона готувала постановки танців для учнів Рідної школи; вела лекції ритміки у дитячих садках та долучалася до фахової підготовки вихователів дошкільних закладів. Це підтверджують численні відгуки у пресі на виступи її школи.

Відзначено, що попри строге дотримання методики Далькроза, О. Федак-Дрогомирецька знайомила дітей з українською музикою. Окрім вправ, продуманих і музично компонованих Е. Жак-Далькрозом, вона складала вправи і танці до народної музики, творів українських композиторів («Марш горобчиків» Н. Нижанківського, «Дощик» В. Барвінського, «Щебетала пташечка» муз. народна, «Слимачки» імпр. муз. О. Дрогомирецької).

Доведено, що О. Федак-Дрогомирецька піднесла навчання ритмопластичного танцю у Львові 30-х рр. ХХ ст. на високий фаховий рівень.

На підставі численних фактів обгрунтовано, що окреме місце в системі модерної хореографічної освіти Галичини в 30-х рр. займали школи та курси «експресивного», «виразного» танцю.

Виявлено, що у Львові в цьому напрямі працювали школа мистецького танцю Б. Кац та школа М. Броневської. У школах класи ділилися відповідно до віку учнів, метою навчання було не нав'язування учням чіткої системи норм і вимог, а радше розвиток рухових можливостей та мімічних проявів. Розвиток мімічної і рухової виразності давав можливість ученицям школи Б. Кац виконувати довільні танцювальні постановки. Про це свідчать рецензії на їх виступи, надруковані у тогочасній пресі.

Школа М. Броневської працювала при Музичному інституті імені Лисенка у Львові. Наслідуючи сучасний німецький напрям хореографії, у школі ставився акцент на танець виразний, що полягав у максимальній експресії міміки, жестів та рухів. Учениці М. Броневської демонстрували високу культуру руху та творче вміння експресивно виражати почуття у сценічних втіленнях, постановках. Ця школа користувалася популярністю і визнанням серед фахових критиків, відзначалась високим рівнем артистизму.

Виявлено, що школи модерного танцю в Галичині міжвоєнного періоду не були налаштовані на фахову освіту (її можна було здобути лише у Варшаві), але деякі учениці у майбутньому обрали танець своїм фахом. Зокрема, І. Залеська та Д. Нижанківська-Снігурович (школа ритмопластики О. Суховерської), Г. Голубовська-Балтарович, О. Гургула-Щурат, Д. Кравців-Ємець, О. Гердан-Заклинська, Р. Прийма (курси ритмопластики О. Федак-Дрогомирецької та школа М. Броневської) стали професійними танцівницями, хореографами-балетмейстерами, здобули визнання в хореографічному середовищі України, Європи, Америки, Канади, Австралії.

Встановлено, що в практиці хореографічної освіти Галичини 1919–1939 рр. навчання народних танців мало велике значення з огляду на суспільно-політичну ситуацію. Для української спільноти на теренах Другої Речі Посполитої важливо було зберегти національну ідентичність, означити свій символічний національний простір. І серед засобів «національної імігії» була народна хореографія.

З'ясовано, що становлення та розвиток школи українського національного танцю в Галичині означеного періоду пов'язані з ім'ям В. Авраменка. З його ініціативи у 1922 р. відкрито першу школу українських національних танців. У 1923 р. В. Авраменко організував рухому школу українських національних танців, в якій учні ознайомилися з історією та теоретичними засадами народного танцю, а також набували практичних навичок сольного і гуртового виконання програмних танців. Перші відчити відбулися у Дрогобичі. Далі школа об'їздила міста Стрий, Перемишль, Станіславів, Коломию, Тернопіль і Львів. Програма навчання у школах була сталою і охоплювала: 1) теорію танцю; 2) танцювальні рухи; 3) танцювальні постанови; 4) танцювальну пластику; 5) танцювальну гімнастику; 6) танці: «Козачок», «Коломийка», «Катерина», «Журавель», «Чумак», «танок Гонти», «Великодний хоровод», «Гопак колом з вільним солом», уривок з балету «За вільну Україну».

Аналіз матеріалів дослідження допоміг виявити, що у травні 1924 р. В. Авраменко влаштував інструкторський курс українського національного танцю у Львові. Після курсу інструктори-учасники склали іспит у присутності комісії. Отримане посвідчення надавало їм можливість «на власну руку улаштувати школи танку». В той час під наглядом В. Авраменка було відкрито школи в Дрогобичі, Станіславі та дві в Коломиї.

Після виїзду В. Авраменка з Галичини у 1924 р., справу навчання народних танців у різних містах Галичини продовжили його учні та послідовники, які розробляли запроваджені своїм учителем чіткі методико-педагогічні принципи, плекали його творчий і педагогічний доробок й доповнювали власними балетмейстерськими роботами і методичними розробками. Поступово їх обізнаність і професійний зріст у царині українського народного танцювального мистецтва сприяв подоланню стихії аматорства у цій галузі, сприяючи подальшому розвитку хореографічної освіти в краю. Серед відомих учнів В. Авраменка були М. Мацяк, Б. Хвостяк, А. Кість, Я. Чуперчук та інші.

Значний внесок у розвиток хореографічної освіти й виховання учнів та молоді Галичини у 1919–1930 рр. зробили українські культурно-просвітницькі, педагогічні товариства («Просвіта», «Рідна школа», «Українська захоронка») та

молодіжні організації («Сокіл», «Луг», «Січ»). Зазначені товариства, організації у своїй діяльності активно використовували кращі зразки національної хореографічної культури.

Підкреслено, що осередки товариства «Просвіта» пропагували народне хореографічне мистецтво шляхом організації курсів українських народних танців. Навчання народних танців відбувалося у процесі підготовки до святкових концертів, організовуваних філіями «Просвіти» з нагоди важливих подій, ювілейних дат. Детальні описи танців та мелодію до них публікували у місячнику освіти, виховання і культури «Просвіта».

Подібно діяло і товариство «Рідна Школа». Аналіз його діяльності засвідчив, що робота в напрямі популяризації та навчання народних танців велася цілеспрямовано. Серед різноманітних освітніх та виховних курсів, які кружки «Рідної Школи» щорічно організовували для своїх членів, були курси танців. «Рідна Школа» залучала до співпраці учнів балетмейстера В. Авраменка. Виявлено, що Р. Петріна розробив програму «Інструкторського курсу українського національного танцю» для повітового кружка товариства «Рідна Школа» в Стрию. Програма курсу включала вивчення основних танцювальних постав, кроків, рухів (колін), міміки та танці укладу В. Авраменка. П. Лазорищак вів у школі ім. Т. Шевченка та в українській академічній гімназії курс національних танців для дітей (1934). Співпраця з інструкторами танців забезпечувала професійний підхід до навчання народного танцю.

З'ясовано, що навчання танців не входило до шкільної програми, а опануванню цього мистецтва відводився позаурочний час. Народні танці вивчалися до щорічних рідношкільних свят та інших урочистостей. Постановку танців і підготовку до свят здійснювали вчителі руханки, знані галицькі хореографи та танцюристи (О. Федак-Дрогомирецька, О. Заклинська, О. Суховерська та ін.). Танцювальний репертуар, який виконували учні («Коломийка», «Аркан», «Катерина», «Чумак», «Запорожець», «Гопак», «Журавель»), засвідчує серйозність праці, яку рідношкільне учительство вкладало у виховання дітей та молоді.

Виявлено, що товариство «Українська Захоронка» також культивувало народне танцювальне мистецтво. Вивчення національних танців входило до теоретичної частини курсів для провідниць дитячих садків при повітовому союзі кружків «Рідної Школи» у Львові. До танцювальних вишколів вихователів запрошували досвічених та професійних хореографів. Зокрема, практичний курс руханки і танцю вела О. Суховерська. Відзначено, що у практичній роботі з дітьми дошкільного віку вихователі послуговувались посібником О. Суховерської «Рухові забави й гри з мелодіями й примівками» та іншими друкованими зразками дитячих забав з танцями авторства галицьких хореографів та танцюристів («Чугай» О. Заклинська, «Щебетала пташечка» О. Федак-Дрогомирецька тощо). Усі вони містили найпростіші танцювальні рухи та композиції.

Доведено, що до народного хореографічного мистецтва у своїй діяльності зверталися українське гімнастичне товариство «Сокіл-Батько», молодіжні товариства «Луг», «Січ». Характерною ознакою цих товариств були масові показові виступи, які завжди включали танцювальні номери. Найчастіше виконуваними народними танцями були «Катерина», «Коломийка», «Аркан»,

«Чумаки». Танці спеціально вивчалися на курсах або в гуртках при товариствах. У містах і містечках Галичини для членів Соколу» періодично проводилися руханкові курси, які передбачали вивчення народних танців. Журнал «Сокільські вісті» друкував опис танців, які входили до програми для здвигових забав («Чумаки» Яр. Булка, «Залицяння» В. Тихоліз, «Катерина» та інші).

Окрему увагу у дослідженні приділено діяльності шкіл товариських танців. Встановлено, що їхня діяльність визначалася розвитком салонної бальної хореографії, а також культурою громадських танців. Аналіз оголошень у тогочасній пресі показав, що танці посідали значне місце у культурному житті галичан. Широко розповсюдженими були громадські зали для танців – дансинги, часто різними товариствами організовувалися вечорниці з танцями. Висновковуємо, що вміння танцювати було обов'язковою соціальною навичкою.

Навчання танцювальних навичок для виконання парних світських танців пропонували приватні школи товариських або салонних танців. Підкреслено, що школи велися за власний рахунок вчителів танців, які завдяки репутації могли розраховувати на достатню кількість учнів. Навчання було зорієнтоване як на аматорів, що прагнули засвоїти лише ази хореографічного мистецтва, так і на професійних виконавців.

Досліджено, що особливим містом у Галичині з погляду розвитку руху соціальних танців від початку ХХ ст. був Львів. Протягом 1919–1939 рр. там діяло понад 20 приватних шкіл салонних або товариських танців. Репертуар салонної хореографії 20–30-х рр. ХХ ст. включав вальс, тустеп, уанстеп, блюз, фокстрот, квік-степ, чарльстон, танго, свінг, твіст, шіммі, каріоку тощо.

Зазначено, що у 20-х рр. ХХ ст. діяла Львівська філія професійної спілки артистів балету та вчителів танцю Речі Посполитої Польщі. Спілка утворився з метою: 1) піднесення рівня мистецтва танцю; 2) повернення давньої гідності фаху; 3) регулювання методики навчання; 4) відокремлення від нефахових вчителів. Спілка активно виступала проти вчителів танців, які не були професійними танцюристами і вели школи танців без документів, які засвідчували б їхню фахову відповідність. Про це свідчать численні звернення, листи, прохання керівника спілки до уряду воєводства, відділу поліції у Львові.

Досліджено, що у 30-х рр. ХХ ст. діяла «Спілка ліцензованих вчителів танців у Малополющі зі штабом у Львові» (вул. Коперника, 16). До неї входили керівники шкіл товариських танців зі Львова, Бродів, Тарнува, Перемишля, Борислава, Дрогобича, Станіславова. Означена професійна спілка діяла до вересня 1939 р. Подальший розвиток історичних подій призвів до припинення діяльності шкіл товариських танців у Галичині.

Доведено, що врахування історичного досвіду розвитку хореографічної освіти Галичини міжвоєнного періоду у сучасній педагогічній практиці є можливим у контексті творчого підходу й адаптації до гуманістичної складової сучасного освітньо-виховного процесу. Актуальними вбачаються такі напрями: співпраця хореографів із закладами освіти щодо добору й постановки історично-драматичних творів, особливо для шкільної аудиторії; включення до репертуару шкільних хореографічних студій постановок ідейно-національного спрямування. У розділі акцентується увага та тому, що формування національної ідентичності

дітей та молоді засобами хореографічного мистецтва набуває інтенсивнішого характеру під час їх активного залучення до навчального процесу. Адже хореографія – це та унікальна форма поєднання процесу навчання, виховання й розваги, де розуміння культури й історії свого народу легко переходять у розряд переконань, що формують громадянську позицію особистості.

З метою популяризації хореографічних студій для дітей та молоді в Україні, на нашу думку, слід сприяти налагодженню контактів (організаційних, творчих) з професійними й авторськими колективами; рекламувати роботу місцевих хореографічних шкіл у пресі, Інтернет-виданнях, соцмережах і на телебаченні; залучати й заохочувати активних і творчих педагогів до організації хореографічних гуртків у школах та позашкільних установах.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів історико-педагогічного пошуку, аналіз джерельної бази та історіографії уможливили формулювання таких **висновків**:

1. Проаналізовано теоретико-методологічні засади та категоріально-поняттєве поле дослідження. Методологічна основа дослідження має міждисциплінарний характер і передбачає врахування особливостей розвитку історико-педагогічної науки та мистецтвознавства. У такому розрізі на основі аналізу наукового досвіду представлено інтерпретацію основних науково-методологічних підходів (синергетичний, феноменологічний, аксіологічний, тощо), що проєктують основну логіку вивчення і концептуалізацію тенденцій розвитку хореографічної освіти в Галичині (1919–1939 рр.). Означеними лініями перетину педагогічної науки і мистецтвознавства є такі структурні компоненти, як бібліографія – забезпечує методичний інструментарій (методи пошуку, обліку, реєстрації, систематизації) для зібрання різновидових джерельних матеріалів та їхнього всебічного аналізу; джерелознавство – визначає наукові прийоми збирання, класифікації, вивчення й використання текстових матеріалів для дослідження певних історико-педагогічних процесів і явищ (зокрема творчої і суспільної діяльності хореографів), сприяє з'ясуванню походження, автентичності, інформаційного потенціалу джерел; історіографія – представляє спеціальні методики і проєктує логіку опису, систематизації і критично-конструктивного аналізу наукових педагогічних та мистецькознавчих студій для визначення здобутків, прогалин, перспектив дослідження як окремих наукових проблем, так і розвитку певних дисциплін.

Важливе підґрунття для цього створює міждисциплінарний категорійно-поняттєвий апарат, що дав змогу адекватно дефініціювати комплекс досліджуваних процесів і явищ. Обґрунтування й уточнення таких понять, як «сценічна хореографічна культура», «хореографічне виховання», «хореографічна освіта», «культурно-освітнє життя», «танцювальні школи», уможливило з'ясування входження цих дефініції до педагогічного тезаурусу та визначення реалій освітньої сфери, які вони відображають у діяльності хореографів.

2. Висвітлено й проаналізовано історіографію проблеми розвитку хореографічної освіти у Галичині міжвоєнної доби, яку відображено у трьох

напрямах: 1) теоретико-методологічні праці (Д. Герцюк, Т. Завгородня, І. Комар, С. Івах, З. Нагачевська, М. Чепіль, В. Городиська та ін.); 2) наукові студії про розвиток хореографічного мистецтва та освіти України в різні історичні періоди, фольклорно-етнографічні традиції та хореографічну культури різних регіонів України (В. Пастух, Н. Горбатова, О. Бігус, О. Самоляк, О. Лиманська, Т. Благова та ін.); 3) дослідження про педагогічні ідеї народної та модерної хореографії, методології танцювального мистецтва (Г. Боримська, М. Загайкевич, В. Купленник, О. Нога, Ю. Станішевський та ін.). Виконане дослідження засвідчило, що, незважаючи на наявність певної кількості наукових студій щодо становлення й розвитку хореографічної освіти в Україні на різних історичних етапах, її просвітницької та націєтворчої ролі, розвиток хореографічної освіти у Галичині у 1919–1939 рр. ще не був предметом спеціального наукового пошуку.

Джерельна база дисертаційного дослідження охоплює документи, що зберігаються у фондах *архівних установ*: Центрального державного історичного архіву України у Львові (Ф. 179 – Кураторія Львівського шкільного округу, Ф. 206 – Українське педагогічне товариство «Рідна школа», Ф. 348 – Товариство «Просвіта»); Державного архіву Львівської області (Ф. 1 – Львівське воєводське управління, Ф. 110 – Суспільно-політичний відділ. Підвідділ у справах товариств та союзів); Державного архіву Тернопільської області (Ф. 3 – Тернопільське повітове староство, Тернопільське воєводство, Ф. 231 – Тернопільське воєводське управління)

– періодичні видання (газети, журнали) за 1919–1939 рр., що зберігаються у фондах Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника;

– праці вітчизняних педагогів, мистецтвознавців, матеріали історико-педагогічних досліджень (автореферати, дисертації, монографії), довідково-бібліографічна література.

3. Детермінований різними чинниками соціокультурного та суспільно-політичного характеру процес становлення хореографічної освіти в Галичині 1919–1939 рр. є складним, багатоаспектним явищем, що становить окрему яскраву сторінку в історії української педагогіки. Завдяки інтеграції потужного потенціалу європейських та вітчизняних хореографів розглядаємо його як унікальний продуктивний складник розвитку національної педагогічної думки України.

Доведено, що характер розвитку української народної сценічної хореографії галицького краю визначався суспільно-політичними обставинами. Перебування у складі іншої держави спричинило консолідацію українського населення краю у боротьбі за розв'язання культурних проблем, активізацію просвітницької діяльності культурно-освітніх товариств і молодіжних організацій, актуалізувало ідею національного виховання. Навчання національних танців було одним із засобів поширення та збереження народних традицій.

Хореографічна освіта Галичини у 1919–1939 рр. встигала за світовими та європейськими тенденціями розвитку хореографічної культури своєї епохи, зберігаючи водночас національні, культурно-історичні традиції українського народу. Міжвоєнний період у Галичині окреслений правдивим розквітом шкіл товариських (салонних) танців, які популяризували кращі європейські та світові традиції танцювального руху 20–30-х рр. Школи цього типу сприяли формуванню танцювальних навичок та вмій, робили навчання танців доступним для

хореографічно непідготовленої людини. У школах товариських танців вивчали вальс, танго, фокстрот, чарльстон, сезонні новинки. Зміст навчання товариських танців зумовлювався тільки рівнем професійної підготовки організатора курсів танцю чи педагогів танцювальних шкіл

Школи танців були у багатьох містах Галичини, а саме у Бережанах, Бориславі, Бродах, Дрогобичі, Золочеві, Коломиї, Надвірній, Самборі, Старому Самборі, Станіславові, Стрию, Трускавці. Однак німецька окупація, прихід радянської влади унеможливили подальшу діяльність шкіл товариських танців.

4. Аналіз і теоретичне осмислення організації хореографічної освіти та виховання в Галичині уможливили відтворити її систему. До її структури входили спеціалізовані школи танців, загальноосвітні навчальні заклади, гуртки, організовані при українському гімнастичному товаристві «Сокіл-Батько» та молодіжних товариствах «Луг», «Січ».

Хореографічне навчання та виховання реалізовувалося у кількох напрямках – навчали модерного танцю, українського національного танцю та товариських танців.

Розвиток теорії та практики навчання модерних танців у Галичині у період 1919–1939 рр. відбувався під впливом модерних тенденцій у хореографічній культурі Європи.

Навчання танцю «модерн» спиралось на ритмопластичну систему Е. Жак-Далькроза, естетику «вільного» танцю А. Дункан та методологію «виразного» танцю. Відповідно школи модерного танцю поділялись з огляду на предмет науки (ритмопластика, виразний танець). Вільний, або «ритмопластичний» танець ставив акцент на спонтанний та природний рух, якому не перешкоджають жодні технічні обмеження, а виразний танець полягав у максимально експресивному показі емоційних станів, пов'язаних зі змістом танцю через виразну міміку та жестикуляцію. Вільний танець у загальному вигляді був плинним і м'яким, а виразний – «гострим» і драматичним. Тому навчання елементів обох згадуваних технік у межах однієї педагогічної практики не поєднували.

Ритмо-пластичного танцю навчали у школі О. Федів-Суховерської, О. Федак-Дрогомирецької, а ритміки – у школах РШ. Школи Б. Кац та М. Броневської працювали за методикою виразного танцю.

Єдиної методики та програми навчання вільного і виразного танцю не було. Результати навчання залежали від талановитості та індивідуальності педагогів. Теми танцювальних імпровізацій учениць цих шкіл полягали у мімічному та руховому відтворенні різних емоцій, психічних станів і настроїв. Учениці творили хореографічні образи на основі класичної музики (Бах, Брамс, Шуман, Дебюссі, Барвінський), поєднували універсальність ритмопластичної техніки з національною тематикою, втілювали на сцені філософські та літературні ідеї. Обидва напрями танцю – вільний та виразний – утрималися в танцювальних школах Галичини до початку Другої світової війни.

Значний внесок у розвиток виховання і навчання засобом національного танцю зробили українські культурно-просвітницькі, педагогічні товариства («Просвіта», «Рідна школа») та молодіжні організації («Сокіл», «Луг»). Під час свят, концертів, змагань, на яких виконувалися традиційні українські танці, молоде покоління прилучалось до пізнання кращих здобутків національної культури.

Робота товариств у цьому напрямі здійснювалася на достатньо високому рівні, що було зумовлено співпрацею з освіченими хореографами, послідовною розробкою запроваджених В. Авраменком педагогічних принципів і плеканням його творчого доробку (репертуар, форма проведення сценічних виступів, методика тощо).

Здійснені галицькими дослідниками, хореографами, педагогами (О. Суховерська, О. Бариляк, О. Заклинська та ін.) видання у галузі української народної хореографії мали неабияку вартість і як етнографічні праці, і як методичні розробки. Завдяки їх зусиллям поступово формувалися засади для подальшого розвитку навчання народної хореографії, а водночас зберігались танцювальні взірці, котрі й на сьогодні сприймаються як самобутні надбання народного мистецтва.

Отже, у 1919–1939 рр. ХХ ст. в Галичині навчання народних танців приділяли багато уваги в школах, товариствах, дошкільних закладах.

Зважаючи, що навчання танців не входило до шкільної програми, а опануванню цього мистецтва і підготовці відводилися позаурочні години, обсяг підготовлених та вивчених танців, представлених на різноманітних виступах, можна вважати досить широким.

5. У дослідженні окреслено шляхи впровадження історичного досвіду розвитку хореографічної освіти в Галичині (1919–1939 рр.) в сучасну освітньо-виховну практику. Зокрема, акцентовано на посиленні співпраці професійних хореографічних колективів із закладами освіти у національно-патріотичному вихованні дітей та молоді, особливо у питаннях добору репертуару, залученні молоді до хореографічної діяльності, впровадженні в освітній процес закладів вищої освіти спеціальних хореографічних курсів за вибором; організації шкільних аматорських хореографічних гуртків з метою проведення тренінгів, лекцій, постановок вистав, що сприятимуть формуванню системи національних і загальнолюдських цінностей особистості, її творчому розвитку, креативності; посиленні уваги до діяльності молодіжних (студентських) хореографічних студій як важливої складової у національно-патріотичному вихованні молоді тощо.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Перспективними напрямками подальшого вивчення вважаємо: порівняльний аналіз розвитку хореографічної освіти Галичини та Закарпаття, інших регіонів України, що у досліджуваній період входили до складу різних державних утворень, аналіз розвитку хореографічної освіти на західноукраїнських землях післявоєнного періоду.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації, що відображають основні наукові результати

Статті у наукових фахових виданнях України і закордонному періодичному виданні

1. Марушка М. Прийоми імпровізації та акторської майстерності на уроках хореографії як одна з умов творчої реалізації учнів. *Молодь і ринок*. 2012. Вип. 8. С. 152–155.

2. Марушка М., Квас О. Педагогічний потенціал сучасного танцювального мистецтва. *Молодь і ринок*. 2015. Вип. 12. С. 6–9.
 3. Марушка М. Особливості становлення хореографічних шкіл на Галичині у міжвоєнний період. *Молодь і ринок*. 2018. Вип. 8. С. 146–151.
 4. Марушка М. Становлення українських хореографічних шкіл у контексті розвитку європейської художньої культури початку ХХ ст. *Молодь і ринок*. 2019. Вип. 9. С. 162–167.
 5. Марушка М. Мистецькі здобутки у розвитку народно-сценічної хореографії Василя Авраменка на Галичині у період міжвоєнного двадцятиріччя. *Science, Research, Development. Zbiór artykułów naukowych*. Warszawa, 2019. № 19. С. 66–69.
 6. Марушка М. Діяльність львівських шкіл ритмопластичного танцю (20–30 рр. ХХ ст.). *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. № 30. С. 169–172.
 7. Марушка М. Школи товариських танців як осередки хореографічного навчання в Галичині міжвоєнного двадцятиліття (1919–1939). *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2020. № 90. С. 12–15.
- Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації*
8. Марушка М. Гра як один з прийомів розвитку творчих здібностей на уроках хореографії. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2013. Вип. 6. С. 112–118.
 9. Марушка М. Внесок Василя Авраменка у розвиток хореографічного мистецтва. *Культурологічний та особистісний виміри художньо-естетичних цінностей української культури : колективна монографія за матеріалами конф. / за ред. О.В. Петрів ; Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. І. Франка*. Дрогобич, 2015. С. 154–161.
 10. Марушка М. Внесок Василя Авраменка у розвиток хореографічної освіти на Галичині. *Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті : матеріали І-ї міжнар. наук.-практ. конф. (Ченстохова – Ужгород – Дрогобич, 19–20 лист. 2015 р.)*. Дрогобич : Посвіт, 2015. С. 35–36.
 11. Марушка М. Особливості організації роботи в дитячому хореографічному колективі. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи : тези III-ї міжнар. наук.-практ. конф. (Дрогобич, 26–27 бер. 2015 р.)*. Дрогобич : Посвіт, 2015. С. 110–111.
 12. Марушка М. Теорія і методика роботи з дитячим хореографічним колективом. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2015. Вип. 12. С. 119–123.
 13. Марушка М. М., Стецьків П. Т. Теорія і методика класичного танцю. Частина 1 : навчально-методичний посібник. Дрогобич : Ред.-вид. відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2017. 112 с.

АНОТАЦІЇ

Марушка М.М. Развитие хореографической освіти у Галичине (1919–1939 гг.). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Дрогобич, 2021.

У дисертаційному дослідженні здійснено комплексний аналіз розвитку теорії і практики хореографічної освіти в Галичині 1919–1939 рр.; досліджено й класифіковано історіографію проблеми і джерельну базу, визначено найбільш оптимальні методологічні підходи до розв'язання проблеми; проаналізовано тенденції розвитку педагогічних ідей і досвіду діяльності хореографів Галичини 1919–1939 рр.; виявлено особливості діяльності шкіл товариських танців у Галичині зазначеного періоду; визначено внесок хореографів Галичини у розвиток вітчизняної педагогічної думки досліджуваного періоду; виявлено й узагальнено сутність і зміст принципів навчання та виховання, що реалізовувалося у кількох напрямках – модерному танці, українському національному танці та товариських танцях; проаналізовано низку архівних документів, пов'язаних із проблемою розвитку хореографічної освіти Галичини 1919–1939 рр., які не розглядалися в українських історико-педагогічних працях.

Ключові слова: хореографія, хореографічна освіта, хореографічна культура, танець модерн, ритмопластичний танець, виразний танець, український національний танець, товариський танець, школа танців.

Марушка М.М. Развитие хореографического образования в Галичине (1919–1939 гг.). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко, Дрогобыч, 2021.

В диссертационном исследовании осуществлен комплексный анализ развития теории и практики хореографического образования в Галичине 1919–1939 гг.; исследованы и классифицированы историография проблемы и первоисточники, определены наиболее оптимальные методологические подходы к решению проблемы; проанализированы тенденции развития педагогических идей и опыта деятельности хореографов Галичины 1919–1939 гг.; выявлены особенности деятельности школ товарищеских танцев в Галичине указанного периода; определен вклад хореографов Галичины в развитие отечественной педагогической мысли исследуемого периода; обнаружено и обобщенно сущность и содержание принципов обучения и воспитания, которые реализовывались в нескольких направлениях – модерном танце, украинском национальном танце и товарищеских танцах; проанализирован ряд архивных документов, связанных с проблемой развития хореографического образования в Галичине 1919–1939 гг., которые не рассматривались в украинских историко-педагогических изданиях.

Ключевые слова: хореография, хореографическое образование, хореографическая культура, танец модерн, ритмопластичный танец, выразительный танец, украинский национальный танец, товарищеский танец, школа танцев.

Marushka M.M. Development of Choreographic Education in Galicia (1919-1939). – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Sciences: Specialty 13.00.01 – General Pedagogics and History of Pedagogics. – Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University, Drohobych, 2021.

In the thesis the complex analysis of development of the theory and practice of choreographic education in Galicia of 1919–1939 is carried out; the socio-political, socio-cultural preconditions for the development of the theory and practice of choreographic teaching are determined and the directions of choreographic education and upbringing in Galicia of the studied period are analyzed; the educational principles of choreographic education of interwar Galicia were actualized into modern educational practice.

The theoretical significance of the obtained results lies in the fact that for the first time a comprehensive analysis of the formation and development of choreographic education in Galicia in 1919–1939 is conducted holistically and systematically in domestic pedagogical science, namely: the historiography of the problem and the source base approaches to solving the problem; the tendencies of development of pedagogical ideas and experience of activity of choreographers of Galicia 1919–1939 are researched; features of activity of schools of friendly dances in Galicia of the specified period are revealed; the contribution of Galician choreographers to the development of domestic pedagogical thought of the studied period is determined; the essence and content of the principles of teaching and education, which was implemented in several areas – modern dance, Ukrainian national dance and social dances are identified and generalized; a number of archival documents related to the development of choreographic education in Galicia in 1919–1939 are studied (archival documents DALO: Fund 110, description 4, case № 648; Fund 1, description 54, case № 2028; Fund 1, description 54, case № 7035, etc., archival documents of the CDIA in Lviv Fund 179, description 4, case № 2606).

Scientific definitions of such concepts as "stage choreographic culture", "choreographic education", "choreographic education", "cultural and educational life", "dance schools" are specified; the contribution of domestic scientists to the development of the theory and practice of choreographic education in Galicia is clarified.

Ukrainian historiography of the history of education and pedagogical thought, pedagogical personology, historical and pedagogical source studies in the context of covering the creative activity of Galician teachers and dancers, who contributed to the development of choreographic education in Galicia, are further developed.

New facts, theoretical ideas and approaches to the study of choreographic education in Galicia in 1919–1939, based on historical, scientific and pedagogical literature, etc enriched pedagogical theory with scientific knowledge about the trends of choreographic education and the activities of cultural, educational, sports societies in the interwar period, the introduction of innovative methods, forms and means of dance teaching in the Galician practice of the period under study.

It is determined that the choreographic education of Galicia in 1919–1939 kept pace with world and European trends in the development of choreographic culture of its era, while preserving the national, cultural and historical traditions of the Ukrainian people. The interwar period in Galicia was marked by the true flourishing of sociable (salon) dance schools, which popularized the best European and world traditions of the dance movement of the 20s and 30s.

Formed by various factors of socio-cultural and socio-political order, the process of formation of choreographic education in Galicia in 1919–1939 is a complex, multifaceted phenomenon, which is a separate bright page in the history of Ukrainian pedagogy and art history. Due to the integration of the powerful potential of European and domestic choreographers, we consider it as a unique productive component of the development of national pedagogical thought in Ukraine.

Key words: choreography, choreographic education, choreographic culture, modern dance, rhythmoplastic dance, expressive dance, Ukrainian national dance, sociable dance, dance school.

Підписано до друку 08.04.2021 р. Формат 60x90/16.
Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Вид. арк. 0,9. Зам. 18. Тираж 100. Друк на ризографі.

Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного
педагогічного університету імені Івана Франка
82100 Дрогобич, вул. І. Франка, 24.